

ÚJ FORMA

Irta: FARKAS ENDRE

Ma, amikor gépek teljesítik a munkát, amit valamikor emberi kéz végzett, ma, mikor a gép pereenként ezer és ezer darabot köp ki magából, tárgyakat, minőket valamikor hónapokon keresztül kalapáltak, fúrtak, véstek, ma: szükség van új formákra, melyeknek anyja: a gép. Az új formák főleg és elsősorban magukon viselik az anyának két tulajdonságát: az anyagszerűséget és a célszerűséget.

A gépi forma tisztán a célt látja maga előtt, és mindent, ami a célszerűségen kívül még lehető, azt másodrangúvá degradál vagy teljesen elhagy.

Igy született meg az új forma, mely tisztán, ornamentika nélkül, csak a célt szolgálja, szintén szép és művészi lehet és egyben kifejezi — mint minden komoly művészi alkotás — a kort is, amelyben megszületett.

A gép szüleménye: az agy alkotása. Ezzel ellentétben megszületett egy másik forma, a lélek alkotása, mely külsőben teljesen hasonlít a technikai formához: a primitív forma.

Az agy és lélek testvéri harcában két világfelfogás áll egymással szemben, de egyik sem képzelhető el a másik nélkül.

A technikai forma: politikum, a primitív forma: vallás. A technikai forma főtulajdonsága a célszerűség, és a célszerűség következtében szükségszerűvé vált egy másik fontos tulajdonsága: az egyszerűség. Minél egyszerűbb, minél inkább kifejezi azt, amit szolgál, annál tökéletesebb, sőt szebb is. A szép és a jó itt szorosán összefügg egymással. Ami nem szép, az nem lehet jó, vagy helyesebben, ami nem jó, nem is lehet szép.

A primitív forma egyszerűsége törekszik, de más okból, mint a technikai forma. Míg a technikai formánál az egyszerűség gazdasági okokból ered, a primitív forma egyszerűsége egy belső, lelki szükségletnek köszöni létét, játék a formával

és talán ezért is inkább túri meg a primitív forma az ornamentikát, mint a technikai.

Lelki szükséglet a primitív forma a mai művészetben, mintegy ragaszkodás az emberihez, a földhöz, a multhoz. Vágyódó menekülés ez a technika rideg szépsége elől. Az idők folyamán elveszítettük lábunk alól a talajt, repülőgép, rádió és mindaz, amit ezek előre jeleznek, szükségkép megéreztettek velünk, hogy milyen iramban hagyjuk el magunk mögött a Természetet, de az új forma, a primitív, amit még az emberi kéz és szeretet készít, útját állja a lélek teljes kihalásának.

Rathenau mondja:

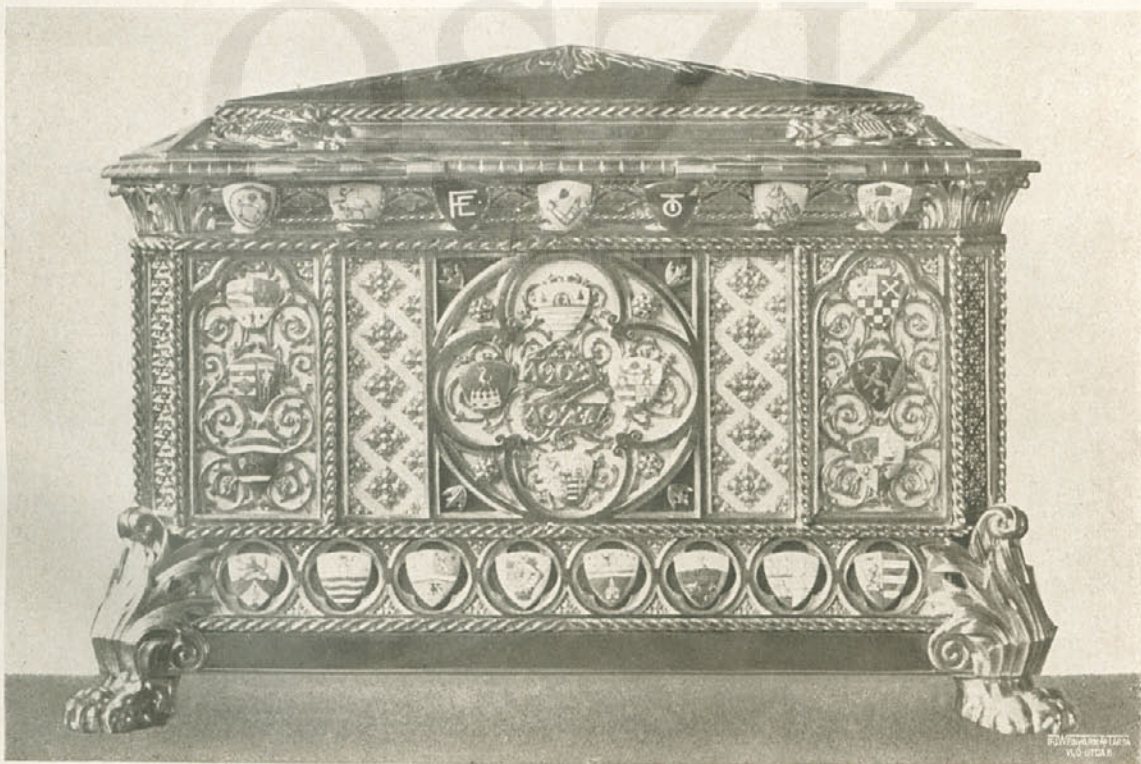
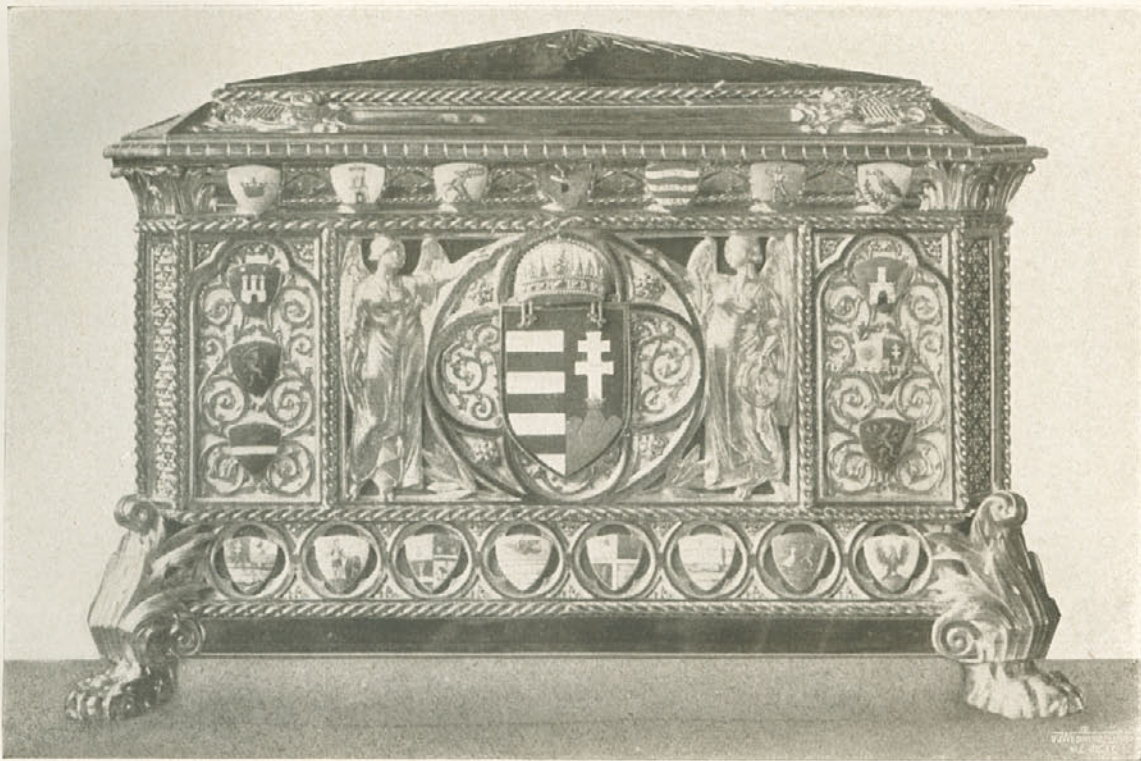
»A művészet fejlődése voltaképpen menekülés a szabály elől, amennyiben elhagyjuk azt ami elvesztette fátylát és oda törekszünk, ahol még rejtett dolgok vannak.«

A forma szeretete nem jelenti azt, hogy teljesen mellőzzük és az ornamentikát csak ott használjuk, ahol logikailag megokolt, vagy ahol szervesen összefügg a formával.

A díszítménynek együtt kell megszületnie a formával — amelyen van. Ezért helytelen a régi díszítmények (főleg barokk) modernizálása és alkalmazása, ha sok esetben úgy hatnak is, mintha új gondolatot fejeznének ki. Mert ha egy új forma (ha az teljesen az új alapelvek és világnézet szülötte) megkövetel ornamentikát, akkor annak szintén újnak, egységesnek és főleg: a formával teljesen rokonnak kell lennie.

Igazságot kíván a ma művészete. Modern művészi alkotásra csak az képes, aki őszinte. Lehetetlen (legalább is részben lehetetlen) régi ornamentika formakincsének alkalmazása az új formán. Az új világnézet, mely még ma is vajudva harcol a létért, megszülte az új formát, de ez még néha érthetetlen. Mindaddig, míg az új formához az ember teljesen hozzá nem szokott, addig azzal ne üzzön játékot.

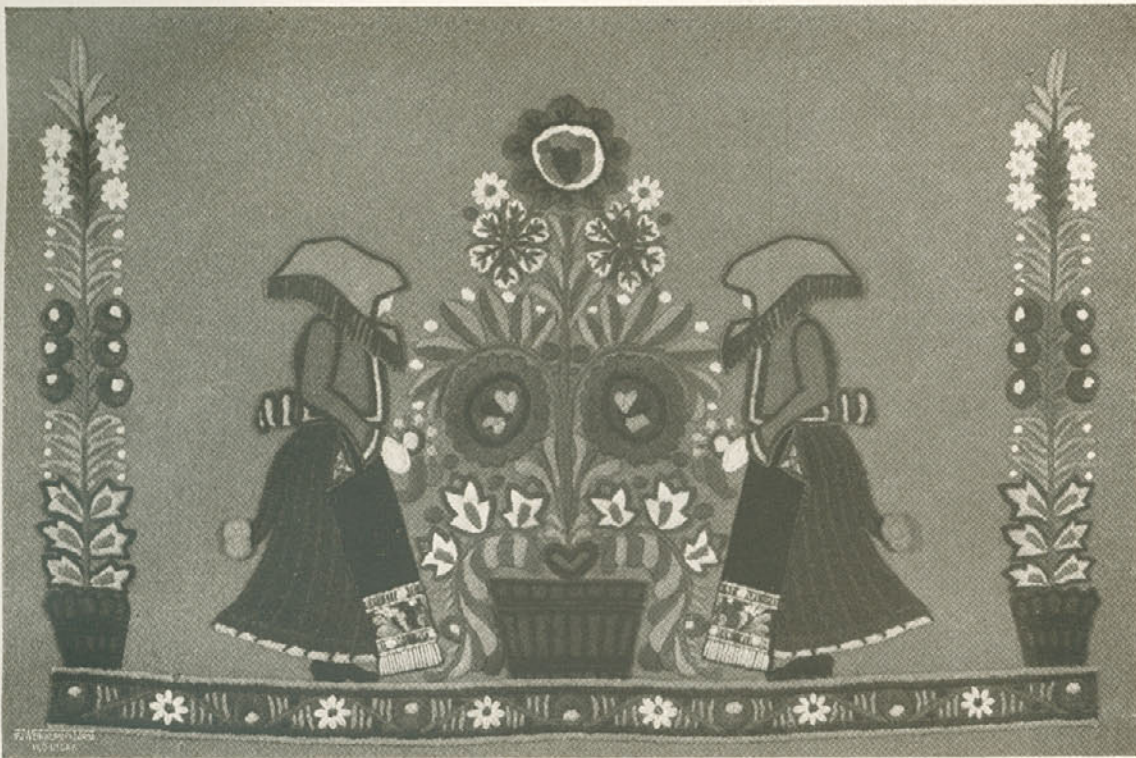
Mindenkinek elemi kötelessége, hogy nemzetének tökéletesítéséhez és megnemesítéséhez hozzájáruljon, és pedig nem úgy, hogy másokon, hanem hogy maga magán kezdje meg.

Foerk Ernő: A felsőház új szavazóurnája. Sárgaréz és zománé. Készítette Tarján Oszkár. — Die neue Wahlurne des ungarischen Oberhauses. Emailliertes Messing. — Coffret émaillé pour le scrutin du Sénat hongrois.

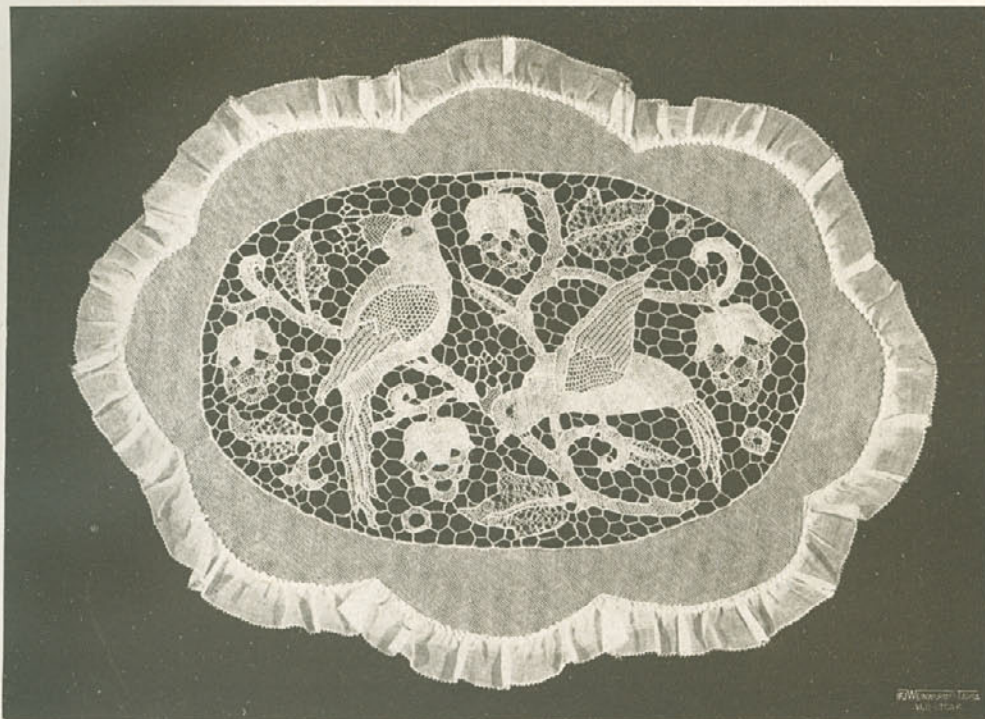
Csizik Nóra (Párizs): Festett dekoratív faldísz a párizsi Magyar Házban és terítő. — Wandbehang und bemaltes Deckchen.
— Couverture et peinture décorative pour la Maison Hongroise à Paris.

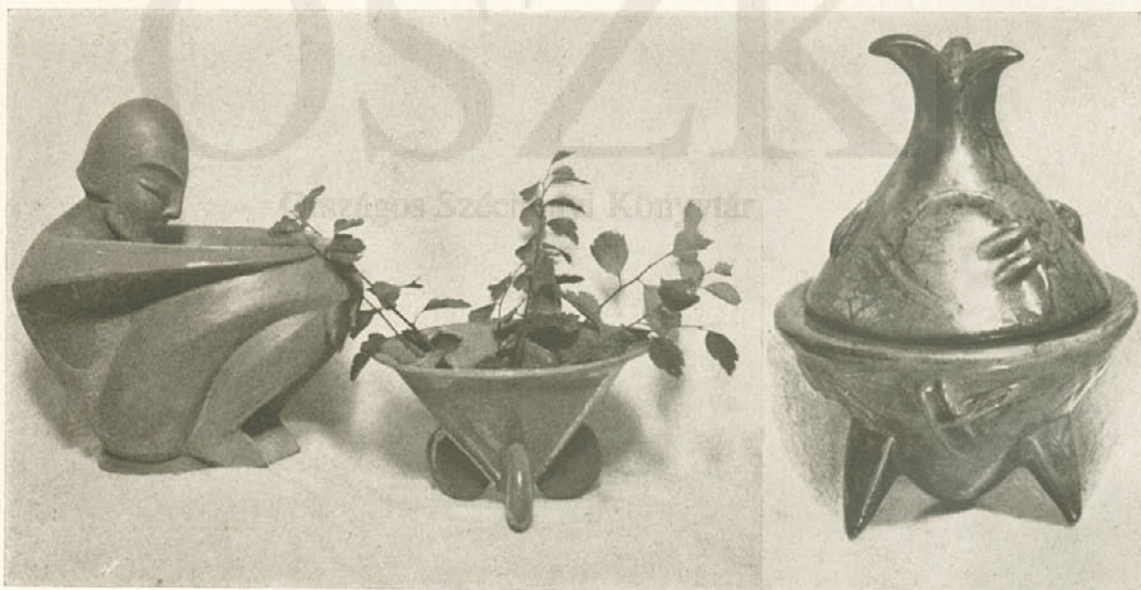
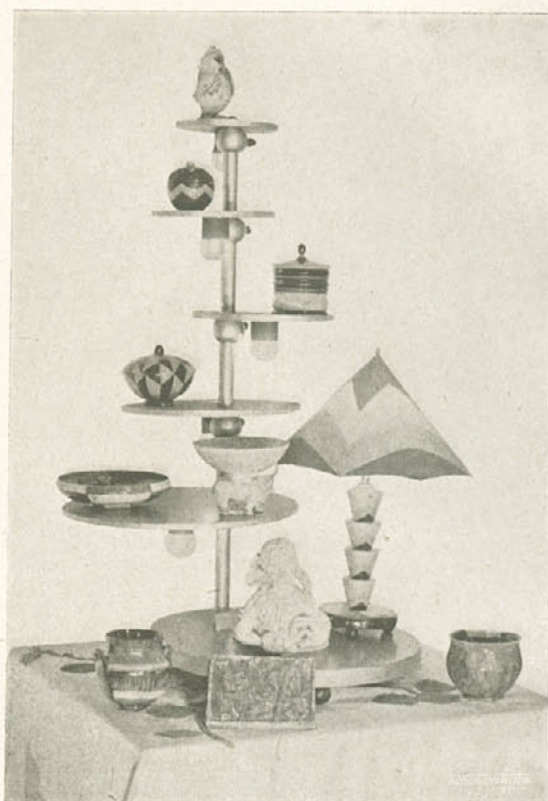
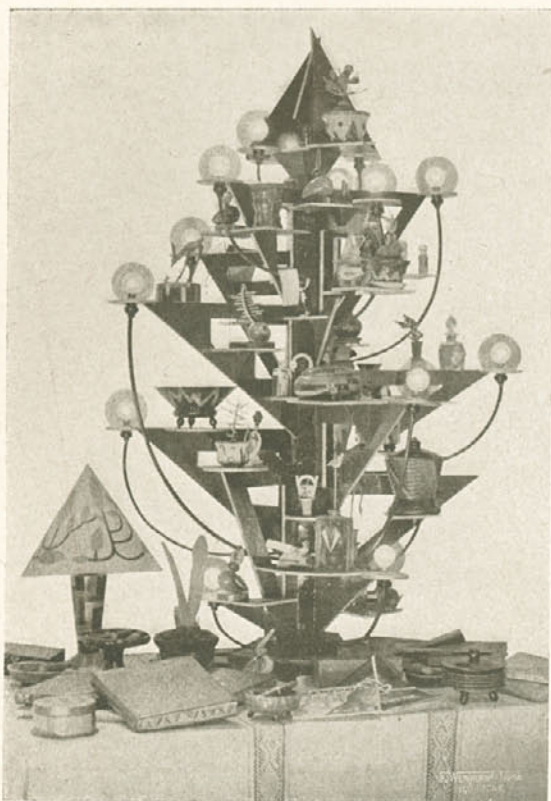
Szabó Ida: Mezőkövesdi motívumokkal himzett párnák. — Gestickte Polster. — Broderies pour coussins.

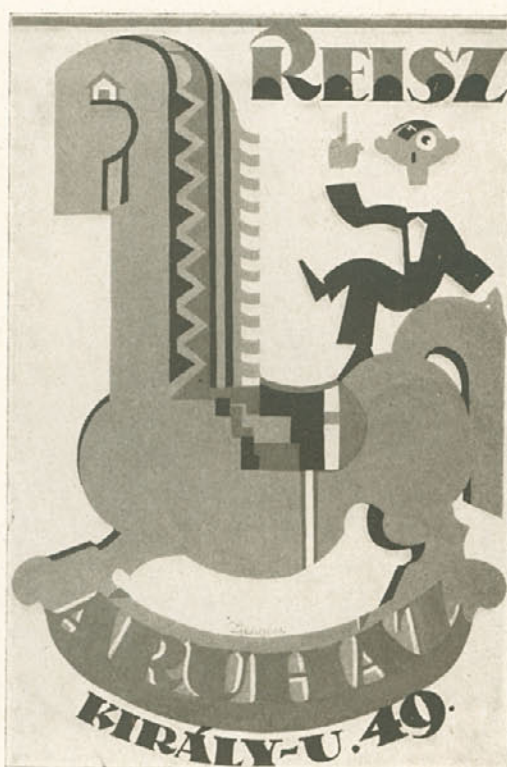
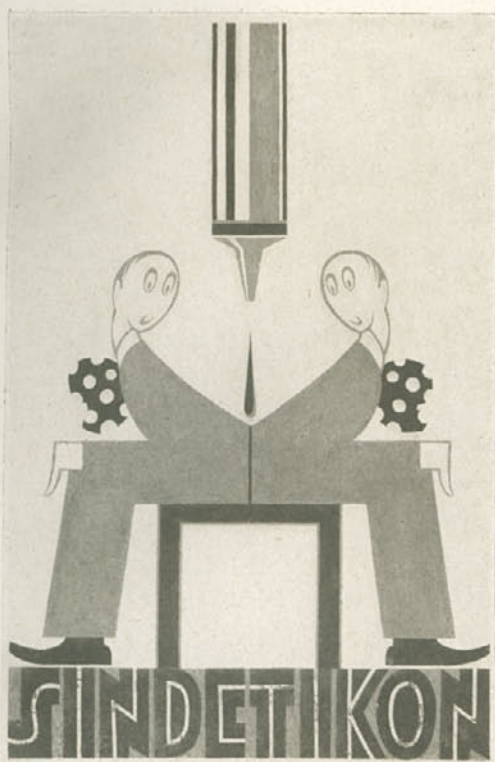
Színes himzéssel díszített vánkos és kék selyemterítő ezüst himzéssel. Készítette az Our Shop. — Buntgestickter Polster und blauseidenes Deckchen mit Silberstickerei. — Coussin en broderie de couleur. Petite couverture en soie bleue brodée argent.

Dr. Hennyeyné Márkus Erzi (Szentes): Varrott esipke. Éder Elza: Himzett vankos. — Nadelspitze. Gestlickter Polster. —
Ouvrage à l'aiguille et broderie.

Az O. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításából. Jasehik Álmós iskolája: Ajándéktartó-poleok. Csorba Géza (Nógrádverőce): Majolika díszlárgyak. — Aus der Weihnachtsausstellung der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe, Gestelle für Geschenke. Majolikaskalen. — Exposition de la Société hongroise d'art appliqué: Étagères. Coupes en faïence.

Az O.M. Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításából. Új plakátok: A két felsőt az «Ala» grafikai társaság (volt Jaschik növendékek) tagjai, a két alsót a kir. iparművészeti iskola grafikai osztályában (tanár Helbing F.) tervezték. — Plakate aus der Weihnachtsausstellung der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe. — Exposition de la Soc. hongroise d'art appliqué: Affiches.

Az O. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításából. Színesen világító márványkút. Tervezte K. Kalmár Elza. Készült a Seenger Béla r.-t. műhelyében. — In Farbenleucht glänzende Marmor-Fontäne. — Fontaine lumineuse en marbre.

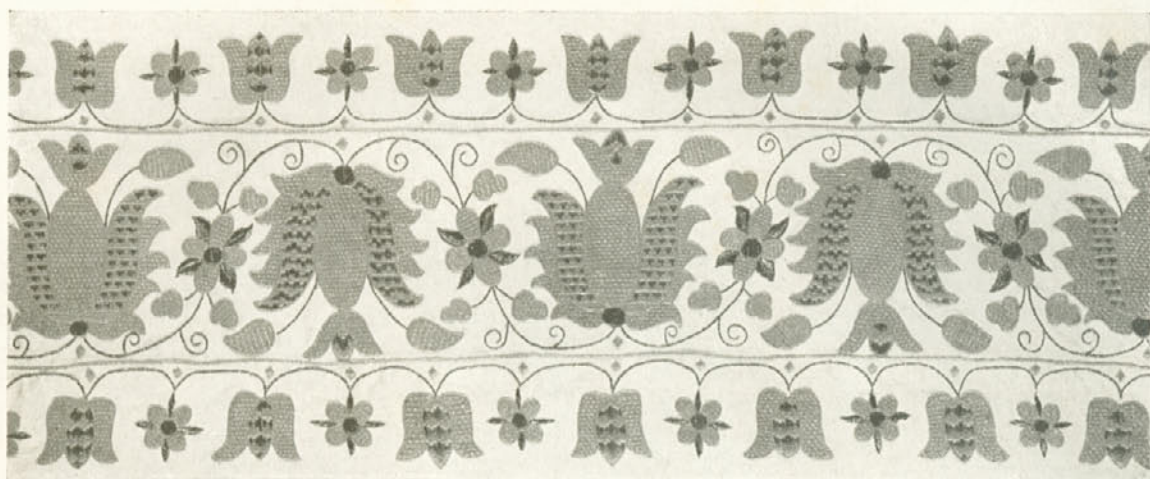
Szikszay Sándor (Békés): Mézeskalács-minták. — Lebkuchenmodelle. — Moules pour pain d'épice.

Tálos Gyula: Festett panneau. — Dekorative Füllung. — Panneau peint.

Tálos Gyula: Festelt panneau. — Dekorative Füllung. — Panneau peint.

Biborszínű selyem- és aranyhímzés. Terülő színes hímzéssel. Készítették az Orsz. Házipari Szövetség műhelyében. —
Purpurfarbige Seiden- und Goldstickerei. Buntgesticktes Deckchen. — Broderies.